

Prekenverkstedet

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

Bots- og bededag / Reformasjonsdagen – 31. oktober 2021

Prekentekest: Luk. 18, 9-14

Lesetekst I: Jes. 59,1-4

Lesetekst II: 1 Joh. 1,8-2,2

FOR OSS SOM TRENGER NÅDE

Om dagen

Når Bots- og bønnedag i år faller på 31. oktober, faller den sammen med Reformasjonsdagen. Det var 31. oktober 1517 Martin Luther slo opp sine 95 teser på slottskirkedøren i Wittenberg. Den første tesen lød: «Når vår Mester og Herre Jesus Kristus sier «gjør bot» osv., så vil han at hans troendes hele liv på jorden skal være en stadig eller uopphørlig bot». Uttrykket Luther sikter til, gjengis i NT gjerne med «omvend dere». Grunnteksten greske ord (metanoie) betyr egentlig «fatte et annet sinn». – Så med dette for øyet, bør det ikke være vanskelig å ha et sideblikk til reformasjonen på Bots og bønnedag. Det kan tvert imot være fruktbart.

Gjennom kirkens historie har det vært holdt bots- og bønnedager ved ulike anledninger når alvorlige ting inntraff. I 1686 ble det i Danmark-Norge fastsatt en bestemt dag for faste, bønn og bot. Så sent som i 1950 ble dagen i Norge lagt til søndag før Allehelgens søndag.

Om teksten

Både lignelsen om fariseeren og tolleren og den foregående lignelsen om enken og dommeren, er særstoff hos Lukas. Målgruppen for lignelsen er «noen som stolte på at de selv var rettferdige, og så ned på alle andre». Ut fra tidligere utsagn av Jesus, er det rimelig å tenke på fariseerne (Lk 11,39; 16,14). Men selvrettferdighet er jo en fare som heller ikke Jesus disipler er fri for, så Jesus vil nok også advare dem mot å bygge sitt forhold til Gud på egne fromme gjerninger.

Det var faste bønnetider formiddag og ettermiddag, men det var adgang til å oppsøke templer for å be også utenom bønnetidene. Jødiske menn hadde adgang til «menneses forgård». Å be stående var vanlig. En ba gjerne halvhøyt.

Fariseerens bønn er egentlig ingen bønn, bare en lovprisning av egne fortrinn. Hans karakteristikk av andre mennesker, er nærmest en liten lastekatalog, jfr Rom 1,29-32; 1 Kor 6,9f. Han er trygg på at hans liv er fri for slik urett. Når det gjaldt faste og tiende, påla fariseerne seg frivillig en praksis som gikk ut over det Moseloven påla. Faste var kun foreskrevet på den store forsoningsdagen (3 Mos 16,29f) og dessuten på fire dager til minne om Jerusalems ødeleggelse i 597 f. Kr. (Sak 7,3.5; 8,19). Fariseerne fastet gjerne hver

mandag og torsdag. – Tienden skulle etter loven betales både av grøde og av husdyr (3 Mos 27,30-33; 5. Mos 14,22-29; 26,12-15). Fariseerne gikk også her lenger, og betalte tiende av alt de tjente (Mat 23,23). Den gode tanke var å vise nidkjærhet for Guds bud, men Jesus så at egenrettferdigheten lett fikk rom.

Om tolleren står det fire beskrivelser som forteller om ydmykhet: Han stiller seg på avstand, han ser ned, han ber om nåde, han slår seg for brystet. Det var ikke vanlig å se ned når en ba (Mk 6,41; 7,34; Joh 11,41; 17,1; jfr Sal 123,1). Å slå seg for brystet uttrykker anger og fortvilelse (Sal 51,19; jfr Lk 23,48).

Jesu konklusjon er todelt, først en domsavsigelse og deretter et generelt utsagn som begrunnelse. Tolleren ba om nåde, og ble kjent rettferdig. Uttrykket rettferdiggjort er det samme som vi finner i Rom 3,24.28, men dette er eneste gang det forekommer i evangeliene. Fariseeren brukte sin bønn til å rose seg selv, og viste med det at han misforstod sin stilling innfor Gud. Derfor forlot han templet med tomme hender. Nåden ble gitt til ham som kom med tomme hender, ikke til ham som løftet opp sine gode gjerninger til Gud. Jesu begrunnelse viser til et visdomsord fra Ordspr 3,34; (jfr Mat 23,12; Lk 14,11; 1 Pet 5,5).

Forkynnelsen

Synd og nåde er kjernebegrepene i teksten på Bots- og bønnedag. Hvordan kan vi tale livsnært og troverdig til dagens mennesker om slike uttrykk? Hvis en kun har troens kjernetopper foran seg, er det kanskje ikke så krevende. Da kan utfordringen muligens være at tematikken er for godt kjent. Men for de fleste mennesker i et sekulært samfunn, er synd ikke et ord som fanger opp tilværelsens eksistensielle nød. Hva gjør vi da?

– Vi kan selvfølgelig tale om hvordan det er å være menneske: hvordan vi på ulikt vis opplever å ikke strekke til, og av og til går på smertefulle nederlag. Skam og mislykkethet kan skjules bak en vellykket fasade. Men det er nok mer gjenoppbygging av identitet og selvbilde enn nåde som vår tids mennesker søker.

– Kanskje vi heller skulle tale om Gud? Kjernetroppene vil nok lytte, men hva om vi også har tilhørere som holder Gud på god avstand? Går det på reformasjonsdagen an å fortelle om en ung munk som for mer enn fem hundre år siden opplevde at hva godt han enn gjorde, så var bunnlinjen i livsregnskapet likevel konstant i minus? Vil folk lytte om vi beskriver Martin Luthers møte med Gud etter flere års kamp og motløshet? Kan vi lese Rom 1,16f og si noe om at i møte med dette bibelordet fikk Luther den samme gave som tolleren i templet: Han «gikk hjem rettferdig for Gud» (Lk 18,14). Jeg tror kanskje jeg vil våge å minne om Martin Luther på Bots og bønnedag.

Men aller mest vil jeg peke på Jesus. Paulus underviser oss i Rom 3,24,ff om hvordan nåde og rettferdiggjørelse hører sammen – i møte med Jesus. Nåden er ikke betinget av de ærefulle skippertak. Den gis til dem som kommer like tomhendte fram for Gud som tolleren gjorde. I nådens fellesskap med Gud kan vi oppleve at ting endrer seg i livet. Men slike endringer er ikke betingelser for nåden og rettferdiggjørelsen. De er nådens frukter. Da forsvinner fariseerens behov for å løfte seg selv opp. I stedet får vi et dypt behov for å takke!

Bots- og bønnedag kaller til både syndserkjennelse og oppgjør. Men dette blir bare til velsignelse om vi lar blikket hvile på ham som på korset sonet vår skyld og gav sitt liv for at vi skal få leve. Dette trenger kjernetroppene å høre på ny. Og dette er også det beste budskap vi

kan dele med dem som låner øre til alle som på tidens torg fallbyr sine hjelpemidler til det gode liv. Vi har noe bedre å gi!

Svein Granerud

landsstyreleder, Den norske Israelsmisjon

svein.granerud@normisjon.no